

Bosnian musliminuoret ja ajatuksia eurooppalaisesta islamista

Millaista on eurooppalainen islam nuorten bosnialaisten mielestä? Vuodesta 2015 alkaen tehty dokumenttielokuvasarja *Perspektiva* avaa näkökulmia tähän kysymykseen. Sarjan tekijät ovat entisen Jugoslavian alueella asuvia nuoria aikuisia, jotka osittain yhdysvaltalaisen *The National Endowment for Democracy* (NED) -järjestön rahoituksella tuottavat vuosittain useita jaksoja. *Radio Free Europe* välittää ne nettisivujensa ja joidenkin televisiokanavienkin kautta. Lukioikäiset nuoret ovat sekä sarjan kohderyhmä että sen päähenkilöt. Nuorten osallisuus on merkittävä, sillä heidän ikäisensä pääsevät vain harvoin ääneen nykyisissä länsibalkanlaisissa yhteiskunnissa.

Ohjelmasarja on vuosien varrella kasvattanut suosiotaan niin, että varsinaista värväys-toimintaa henkilögallerian kasvattamiseksi ei tarvita. Nykyään toiveikkaita lukiolaisia ilmoittautuu halukkaiksi haastateltaviksi sarjan tuotantotiimille joko itse tai koulujensa välityksellä. Kuluvan vuoden jaksoista olen kiinnittänyt huomiota varsinkin niihin, jotka on kuvattu Pohjois- ja Luoteis-Bosnian kaupungeissa Maglajissa, Cazinissa ja Bihaćissa. Näiden kaupunkien ja niiden ympäristön asukkaista enemmistö on muslimeja. Ohjelmassa nuoret puhuvat varsin avoimesti suhtautumisestaan omaan uskontoonsa, islamiin. Kun keskustelu kääntyy uskonnonopetukseen, nuoret tuovat ilmi monia mielenkiintoisia ulottuvuuksia. Keskeisiä kysymyksiä ovat, miten perhe ja suku vaikuttavat oman uskonnon merkityksen rakentumisessa, millaisia ovat käsitykset muista uskonnoista sekä suvaitsevaisuuden merkitys ja sen tarve eri islamin suuntausten välillä.

Uskonnonopetus aloitettiin Bosniassa ja Hertsegovinassa kouluissa sodan aikana vuonna 1993. Heti tämän jälkeen uskonnon harjoittamisesta tuli aiempaa suosittumpaa. Myöhemmin uskonnon merkitys arjessa on keskittynyt suurimmaksi osaksi pyhä- ja juhlapäivien viettoon, häihin ja hautajaisiin. Suurin osa nuorista opiskelee nykyään peruskoulussa ja toisen asteen oppilaitoksissa omaa uskontoaan, joita Bosniassa ja Hertsegovinassa on kolme: islam, ortodoksisuus ja katolisuus. Lukiolaiset voivat uskonnon opetuksen sijaan opiskella myös etiikkaa. Uskonnon opiskelun saa myös keskeyttää ja vaihtaa etikkaan. Dokumenttisarjan musliminuorten mukaan uskonnon opetusta pidetään nykyisin kuitenkin normina, kun taas uskonnon opetuksen korvaaminen etiikalla nähdään usein väääräksi valinnaksi. Nuori voi tällöin tulla leimatuksi huonoksi muslimiksi. Tämä on tavallista varsinkin pienemmissä yhteisöissä, joissa esimerkiksi kahvilassa käyminen voi olla epämiellyttävä kokemus nuorelle, joka ei osallistu uskonnonopetukseen.

Nuoret kertovat sarjassa, että perhe ja suku ovat vahvasti uskonnonopetuksen ja sen valitsemisen takana. Perhe on myös se taho, jolla on valta päättää, saako nuori seurustella tai esi-

merkiksi myöhemmin mennä naimisiin ei-muslimin tai uskonnottoman kanssa. Jotkut nuoret kannattavat tällaista perheen vaikutusvaltaa. Vain muutama haastateltava tuo esiin *sharia*-lain tai kuvailee, miten se mahdollisesti vaikuttaa naisten elämään. Haastatteluja katsoessa tulee usein mieleen, että uskonnolla ei ole hallitsevaa asemaa nuorten arjessa, vaan se koetaan enemminkin oman perheen ja suvun kulttuuriperinnöksi ja tätä kautta omaksi identiteetiksi. Uskonto kuitenkin määrittää alueella kansallista ja etnistä identiteettiä yhä voimakkaasti. Omaan uskontoon kuuluminen on nuorten mukaan tärkeä ja luonnollinen osaa nykyaikaa.

Musliminuoria kiinnostaa toinenkin tärkeä aihe: Bosniaan oli 1990-luvulla tullut sotimaan satoja vierastaistelijoita, suurin osa heistä Arabimaista. Viranomaisten mukaan Bosniassa asuu nykyään joitakin tuhansia tai kymmeniä tuhansia salafistimuslimeja, joista iso osa on paikallisia. Julkisuudessa heidät on nimetty ääri-islamisteiksi, ja paikalliset kutsuvat heitä *wahhabiiteiksi*. Ääri-islamismien suuntaus eli *salafismi* tai *wahhabismi* koetaan hyvin erilaiseksi kuin Bosnian muslimienemmistön edustama maltillinen sunnalaisuus, ja se näkyy myös *Perspektivassa* esiintyvien nuorten mielipiteissä. Nuoret asuvat lähellä sellaista syrjäseutua, jonne joitakin vuosia sitten muutti paikallisia salafistiperheitä. Nuoria askarruttavat ennakkoluulot ja pelot sekä median vaikutus ihmisten mielipiteisiin. Suurin osa haastatelluista nuorista haluaa uskoa, että erakoituneet naapurit eivät halua levittää omaa uskoaan, vaan että heidän Koraanin tulkintansa on vain hyvin erilainen kuin ohjelman nuorten. Muutama nuori heittäytyy pohtimaan *salafismin* alkuperää ja historiaa, tietoa heiltä tuntuu löytyvän. Keskustelu kuitenkin pyörii eniten ääri-islamistien vallassa värvätä nuoria ulkomaille sotimaan. Bosniasta on joidenkin tietojen mukaan lähtenyt muualle sotimaan noin 300 henkilöä. Heistä noin 45 on kuollut ja noin 50 palannut takaisin. Nuoret haluavat keskustella siitä, miten ennakkoluulot vaikeuttavat myös *wahhabiittien* lasten koulukäyntiä, koska heidän perheitään pidetään pelottavina tai vaarallisina.

Jäin miettimään musliminuorten pohdiskeluja ja sitä, miten he kuvaavat nykyajan islamia, siis Bosnian versiota islamista, jota medioissa on pitkään uumoiltu mahdolliseksi ”eurooppalaiseksi ja liberaaliksi islamin malliksi”. Se on siis sellaista liberaalia islamia, joka sopisi ”paremmin” eurooppalaisen demokratian periaatteisiin ja jota joidenkin mukaan tarvittaisiin. Aihe on ymmärrettävästi sekä vaikea että herkkä ja joidenkin tutkijoiden mielestä ristiriitainen. Niinpä keskustelu edelleen jatkuu. Olisi kiinnostavaa tietää, kokevatko nämä nuoret omassa uskonnossaan joitakin asioita mahdollisesti vanhanaikaisiksi ja joitakin moderneiksi. Kiinnostavaa olisi myös tietää, miksi heidän mielestään juuri Bosnian islamia pidetään liberaalina ja eurooppalaisena. Bosnialainen islaminusko on ollut läsnä Euroopassa jo 1500-luvulta lähtien. Paikallisen älymystön ja islamilaisten johtajien ansiosta sitä on modernisoitu varsinkin 1800-luvulla sellaiseksi uskoksi, joka seurasi ja joutui seuraamaan maailman muuttuvaa menoa. Merkittävässä puheenvuoroissaan *Perspektivan* nuoret piirtävät kuvaa itsestään liberaaleina muslimeina, samoin kuin kuvaa omasta uskonnostaan ei-staattisena ja jatkuvassa muutoksessa olevana.

Dragana Cvetanović

Kirjoittaja on sosiolingvistiikan ja kulttuurin tutkija, joka työskentelee PEDAMO-hankkeen parissa Helsingin yliopiston pedagogiikan keskuksessa (HYPE).